

**Wyrok z dnia 20 sierpnia 1997 r.
I PKN 225/97**

1. Wykładnia i zastosowanie przez sąd drugiej instancji przepisu, którego naruszenie nie zostało wskazane jako podstawa kasacji nie podlega ocenie Sądu Najwyższego.

2. Przepis art. 477¹ § 2 KPC ma charakter procesowy i nie zawiera normy pozwalającej na uznanie wybranego przez pracownika roszczenia za nieuzasadnione. Podstawą takiej oceny musi być przepis prawa materialnego, np. art. 8 KP.

Przewodniczący Prezes SN: Jan Wasilewski, Sędziowie SN: Józef Iwulski (sprawozdawca), Maria Mańkowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 20 sierpnia 1997 r. sprawy z powództwa Ryszarda M. przeciwko Spółdzielni Inwalidów "P." w G. o przywrócenie do pracy i zapłatę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu z dnia 10 stycznia 1997 r. [...]

o d d a l i ł kasację i odstąpił od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Powód Ryszard M. wniósł o uznanie za bezskuteczne wypowiedzenia mu w dnia 18 września 1995 r. umowy o pracę, zarzucając, że nastąpiło ono bez sprecyzowania zarzutów i wykazania jego niezdolności do pracy. Następnie rozszerzył powództwo, żądając przywrócenia go do pracy w pozwanej Spółdzielni Inwalidów "P." w G., po rozwiązaniu z nim w dniu 10 października 1995 r. umowy o pracę bez wypowiedzenia z jego winy, zarzucając że naruszyło ono przepisy o szczególnej ochronie działaczy związkowych.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy w Gnieźnie wyrokiem z dnia 9 sierpnia 1996 r. [...] przywrócił powoda do pracy i zasądził na jego rzecz wynagrodzenie za czas pozostawania bez pracy. Sąd Rejonowy ustalił, że powód pracował w pozwanej Spółdzielni, ostatnio jako pracownik produkcyjny w dziale metalowym przy montażu stelaży. Od kilku lat pełnił funkcję przewodniczącego Komisji Zakładowej NSZZ "Solidarność". Z powodem już uprzednio rozwiązano stosunek pracy, lecz został do niej przywrócony wyrokiem sądowym i w lipcu 1995 r. zgłosił się do pracy. Został skierowany do lekarza celem stwierdzenia zdolności do pracy (wcześniej powód uzyskał orzeczenie o inwalidztwie III grupy) i lekarz zakładowy wydał orzeczenie o zdolności powoda do pracy z ograniczeniem polegającym na tym, że powód miał wskazaną lekką pracę, bez schylania się i bez wymagania dobrego słuchu. Powód miał zakaz pracy w pozycji "przymusowej". Pismem z dnia 18 sierpnia 1995 r. powierzono powodowi obowiązki w dziale konstrukcji na stanowisku kreślarza, uzasadniając to lekarskim

przeciwskazaniem do wykonywania poprzedniej pracy. Powód nie wyraził zgody na zmianę stanowiska, na co strona pozwana zareagowała pisemnym poleceniem pełnienia czynności kreślarza. Powód nie podjął pracy na tym stanowisku. W dniu 18 września wręczono powodowi pismo o wypowiedzeniu umowy o pracę z terminem rozwiązania stosunku pracy na dzień 31 grudnia 1995 r. i powołaniem się na brak zdolności do pracy na dotychczasowym stanowisku i odmowę podjęcia pracy na proponowanym stanowisku kreślarza. Strona pozwana nie uzyskała zgody zakładowej organizacji związkowej na dokonanie wypowiedzenia. W okresie wypowiedzenia strona pozwana ponownie poleciła powodowi podjęcie pracy na stanowisku kreślarza, a powód ponownie odmówił wykonywania tej pracy. Wówczas strona pozwana zawiadomiła Komisję Zakładową NSZZ "Solidarność" o zamiarze rozwiązania z powodem stosunku pracy bez wypowiedzenia z jego winy ze względu na odmowę wykonania polecenia pracy w dziale technologiczno-konstrukcyjnym. Komisja Zakładowa NSZZ "Solidarność" pismem z dnia 5 października 1995 r. nie wyraziła zgody na rozwiązanie z powodem stosunku pracy w trybie art. 52 § 1 KP. Pomimo tego strona pozwana w dniu 10 października 1995 r. rozwiązała z powodem stosunek pracy w tym trybie. W toku postępowania Sąd Rejonowy dopuścił dowód z opinii biegłego lekarza, na podstawie której ustalił, że powód jest niezdolny do ciężkiej pracy fizycznej, w szczególności do dźwigania ciężarów, w tym stelaży, jest niezdolny do prac przy maszynach, na wysokości, w zmiennych warunkach atmosferycznych oraz niekorzystnym mikroklimacie, jaki występuje na hali fabrycznej.

Sąd Rejonowy uznał, że wypowiedzenie powodowi umowy o pracę z powołaniem się na przepis art. 186 § 2 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze naruszało przepis art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych, gdyż strona pozwana nie uzyskała na nie zgody zakładowej organizacji związkowej, a powód podlegał szczególnej ochronie. Przepis ten naruszało także dokonane przez stronę pozwaną rozwiązanie stosunku pracy bez wypowiedzenia z winy powoda w dniu 10 października 1995 r. Sąd Rejonowy rozważał możliwość oddalenia powództwa o przywrócenie do pracy i zasądzenie na rzecz powoda odszkodowania na podstawie art. 8 KP. Uznał jednak, że odmowa wykonania polecenia służbowego przez powoda nie miała charakteru drastycznego, gdyż wystąpiła na tle nie rozstrzygniętego sporu o zdolność do pracy na dotychczasowym stanowisku i była usprawiedliwiona obawą powoda w zakresie podołania obowiązkom na stanowisku kreślarza ze względu na 20-letnią przerwę w wykonywaniu takich obowiązków.

Od tego wyroku apelacje wniosły obie strony. W uwzględnieniu apelacji strony pozwanej Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu, wyrokiem z dnia 10 stycznia 1997 r. [...] zmienił wyrok Sądu Rejonowego w ten sposób, że zasądził na rzecz powoda odszkodowanie w kwocie 915 zł i oddalił powództwo o przywrócenie do pracy. Sąd drugiej instancji uznał, że roszczenie o przywrócenie do pracy nie może być uwzględnione, gdyż jest sprzeczne ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa chroniącego stosunek pracy działacza związkowego. Sąd Wojewódzki podkreślił, że powód od lipca 1995 r. nie podejmuje pracy na stanowisku kreślarza, "wykorzystując ochronę stosunku pracy, jaka wynika z pełnionej funkcji przewodniczącego zakładowej organizacji związkowej". Wbrew orzeczeniu lekarskiemu powód twierdzi, że może pracować na poprzednim stanowisku przy produkcji stelaży.

W ten sposób powód uniemożliwia pracodawcy zatrudnienie go zgodnie z zasadami BHP. Sąd Wojewódzki uznał, że strona pozwana mogła skierować powoda do wykonywania innej pracy niż dotychczasowa na podstawie art. 42 § 4 KP, zastosowania którego nie wykluczają przepisy art. 184 § 1 i 190 § 2 Prawa spółdzielczego. Sąd Wojewódzki powołał się na orzecznictwo Sądu Najwyższego umożliwiające sądowi na podstawie art. 477¹ § 2 KPC uwzględnienie innego roszczenia niż wybrane przez pracownika spośród roszczeń określonych w art. 56 KP. Sąd drugiej instancji podkreślił, że szczególna ochrona stosunku pracy działaczy związkowych ma na celu zapewnienie im swobody wykonywania funkcji związkowych. Nie może ona służyć natomiast ochronie ich "partykularnych" interesów w sytuacji, gdy pracownik sam narusza obowiązki pracownicze.

Od wyroku tego kasację złożył powód, który wniósł o jego zmianę "w całości i zasądzenie ... kwoty 1 921,70 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 9 sierpnia 1996 r. oraz o przywrócenie powoda do pracy". Powód zarzucił naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 45 § 2 i § 3 KP oraz naruszenie przepisów postępowania przez niewłaściwe zastosowanie art. 477¹ § 2 KPC. Powód w szczególności wywiódł, że Sąd drugiej instancji błędnie zastosował art. 477¹ § 2 KPC, mimo że powód podlegał szczególnej ochronie stosunku pracy i przepis art. 45 § 3 KP niewątpliwie w takiej sytuacji wyklucza tę możliwość.

Strona pozwana w odpowiedzi na kasację wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rozstrzygnięcia Sądów obu instancji budzą poważne wątpliwości, gdyż brak w nich podstawowych ustaleń i ocen dotyczących charakteru stosunku pracy, który łączył strony. Sądy nie ustaliły bowiem, czy strony łączyła spółdzielcza umowa o pracę czy też zwykły umowny stosunek pracy. Od tej oceny zależą oczywiście prawne konsekwencje polegające na obowiązku stosowania szczególnych bądź ogólnych przepisów prawa pracy. Przykładowo, jeżeli powód pozostawał w spółdzielczym stosunku pracy, to w ogóle nie mógłby do niego mieć zastosowania przepis art. 52 KP, wobec szczególnej regulacji istniejącej w Prawie spółdzielczym.

Mimo tego kasacja nie mogła być uwzględniona, gdyż nie zawierała żadnych usprawiedliwionych podstaw. Zgodnie z art. 393¹¹ KPC Sąd Najwyższy jest bowiem związany granicami kasacji wyznaczonymi jej podstawami i wnioskami. Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę wyłącznie w aspekcie wskazanych w kasacji naruszeń prawa materialnego i procesowego, a więc (poza nieważnością postępowania) nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów. Powód jako podstawy kasacji wskazał naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie przepisów art. 45 § 2 i 3 KP. Tymczasem przepisy te w ogóle nie były przez Sądy zastosowane, a więc nie mogły też być błędnie wykładane. W szczególności Sąd drugiej instancji uznał żądanie przywrócenia powoda do pracy za bezzasadne z uwagi na jego sprzeczność ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa. W istocie więc Sąd drugiej instancji zastosował w tym zakresie przepis art. 8 KP. Dokonana przez Sąd wykładnia tego przepisu i jego zastosowanie nie podlega ocenie w ramach

postępowania kasacyjnego, gdyż naruszenia tego przepisu w kasacji nie zarzucono, a więc ocena w tym przedmiocie oznaczałaby niedopuszczalne wyjście poza granice kasacji.

Drugim zarzutem (podstawą) kasacji jest naruszenie przepisu art. 477¹ § 2 KPC przez jego niewłaściwe zastosowanie. Przepis ten pozwala sądowi na uwzględnienie z urzędu innego roszczenia alternatywnego niż wybrane przez powoda, jeżeli to ostatnie roszczenie okaże się nieuzasadnione. Przepis ten nie zawiera więc normy pozwalającej na uznanie wybranego przez powoda roszczenia za nieuzasadnione. Podstawą takiej oceny musi być przepis prawa materialnego. Jak wyżej wskazano Sąd drugiej instancji oceny takiej dokonał w płaszczyźnie art. 8 KP, co nie podlega kontroli kasacyjnej. Przepis art. 477¹ § 2 KPC ma charakter ściśle procesowy i pozwala na orzekanie z urzędu o innym roszczeniu przysługującym alternatywnie pracownikowi w miejsce wybranego przez niego. Jest to więc przepis działający na korzyść pracownika-powoda, gdyż przy braku takiego przepisu w ogóle niemożliwe byłoby uwzględnienie powództwa w żadnym zakresie. Przepis ten pozwala orzec na korzyść pracownika-powoda o innym roszczeniu niż przez niego wybrane zamiast oddalenia powództwa w sytuacji, gdy roszczenie wybrane okazało się bezzasadne. Sąd drugiej instancji wykorzystał taką możliwość i uczynił to prawidłowo z punktu widzenia wykładni i stosowania przepisu art. 477¹ § 2 KPC. Możliwość takiego orzekania jest w orzecznictwie ugruntowana (por. uchwała z dnia 30 marca 1994 r., I PZP 40/93, OSNCP 1994 z. 12 poz. 230, OSP 1995 z. 4 poz. 81 z aprobowaną glosą U. Jackowiak; wyrok z dnia 18 stycznia 1996 r., I PRN 103/95, OSNAPiUS 1996 nr 15 poz. 210; wyrok z dnia 12 marca 1996 r., I PRN 5/96, OSNAPiUS 1996 nr 19 poz. 288).

Oznacza to, że żadna ze wskazanych w kasacji podstaw nie była usprawiedliwiona, co prowadzi do oddalenia kasacji na podstawie art. 393¹² KPC. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 102 KPC.

=====